Патріотизм — серцевина людини, основа її активної позиції.
В. О. Сухомлинський

Патріотичне виховання завжди було невід'ємною складовою виховного процесу в системі освіти. У сьогоднішніх умовах воно набуває особливої актуальності, нового звучання та підходів. Слід зазначити, що патріотизм, як і інші якості особистості, починає формуватися в дошкільному дитинстві, у період надзвичайно активного розвитку дитини. Патріотизм (грецьк. patris -батьківщина) означують як любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народу. Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за потреби — віддати життя за її свободу і незалежність людина не може бути громадянином.

Зважаючи на те, що в період дошкільного дитинства закладаються основи свідомості й самосвідомості, а також ті риси характеру, які й визначатимуть особистість, на думку вчених, уже наприкінці дошкільного віку дитина здатна усвідомлювати і себе саму, і те місце, яке вона на цей час посідатиме в житті. На цьому етапі відбувається формування культурно-ціннісних орієнтацій духовно-етичної основи особистості дитини, розвиток її емоцій, відчуттів, мислення, механізмів соціальної адаптації в суспільстві, починається процес національно-культурної самоідентифікації, усвідомлення себе в навколишньому світі. Цей період життя людини є найсприятливішим для емоційно-психологічного впливу на дитину, оскільки образи сприйняття дійсності, культурного простору дуже яскраві і сильні, тому вони залишаються в пам'яті надовго, а іноді і на все життя, що дуже важливо у вихованні патріотизму.

До проблем виховання молодого покоління на засадах патріотизму в різні часи зверталися такі класики педагогічної науки, як Г. Сковорода, К. Ушинський, О. Огієнко, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Г. Ващенко та інші видатні вчені. Особливо цінною для сучасної практики є педагогічна спадщина талановитого українського педагога-гуманіста, педагога-новатора і філософа В. Сухомлинського. Запропоновані ним форми і методи освітнього впливу на дитячу особистість актуальні й тепер. Він вбачав пріоритет у формуванні нового покоління свідомої молоді, вихованні патріотів, які по-справжньому люблять Батьківщину, горді за свій народ та його історичне минуле, відповідальні за його майбутнє.

Патріотичні почуття дітей дошкільного віку засновуються на їхньому інтересі до найближчого оточення (сім'ї, батьківського дому, рідного міста, села), яке вони бачать щодня, вважають своїм, рідним, нерозривно пов'язаним з ними. Важливе значення для виховання патріотичних почуттів у дошкільників має приклад дорослих, оскільки вони значно раніше переймають певне емоційно-позитивне ставлення, ніж починають засвоювати знання.

Патріотизм як моральна якість має інтегральний зміст. З огляду на це в педагогічній роботі поєднані ознайомлення дітей з явищами суспільного життя, народознавство, засоби мистецтва, практична діяльність (праця, спостереження, ігри, творча діяльність та ін.), національні, державні свята.

Основними напрямами патріотичного виховання є:

• формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід; краєзнавство;
• ознайомлення з явищами суспільного життя;
• формування знань про історію держави, державні сим¬воли;
• ознайомлення з традиціями і культурою свого народу;
• формування знань про людство.

Для патріотичного виховання важливо правильно визначити віковий етап, на якому стає можливим активне формування в дітей патріотичних почуттів. Найсприятливішим для початку систематичного патріотичного виховання є середній дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу, суспільних явищ.

Цілеспрямоване патріотичне виховання має поєднувати прищеплення любові до найближчих людей із формуванням такого ж ставлення і до певних феноменів суспільного буття. З цією метою факти з життя країни, з якими ознайомлюють дошкільників, ілюструють прикладами з діяльності близьких їм дорослих, батьків залучають до оцінки суспільних явищ, спільної участі з дітьми у громадських справах.

Основними принципами українознавчої роботи в дошкільному закладі та родині має бути народність, природовідповідність, наочність, активність, систематичність, послідовність, урахування вікових та індивідуальних особливостей, краєзнавство.

До ефективних методів і форм організації патріотичного виховання належать:

• екскурсії вулицями рідного міста, до історичних пам'яток, визначних місць;

• тематичні та інтегровані заняття;
• розповіді вихователя;
• бесіди з цікавими людьми;
• узагальнювальні бесіди;
• розглядання ілюстративних матеріалів;
• читання та інсценування творів художньої літератури;
• запрошення членів родин до дитячого садка;
• спільні з родинами виховні заходи (День сім'ї, свято бабусь тощо);
• зустрічі з батьками за межами дошкільного закладу.

Важливим напрямом патріотичного виховання є прилучення до народознавства — вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу. Дошкільників ознайомлюють із культурними і матеріальними цінностями родини і народу, пояснюють зв'язок людини з минулими і майбутніми поколіннями, виховують розуміння смислу життя, інтерес до родинних і народних традицій.

Значну роль у вихованні дітей відіграють народні традиції - досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління (шанувати старших, піклуватися про дітей, відзначати пам'ятні дати тощо). З традиціями тісно пов'язані народні звичаї - усталені правила поведінки; те, що стало звичним, визнаним, необхідним; форма виявлення народної традиції (як вітатися, як ходити в гості та ін.).

Прилучаючись до народознавства, діти почнуть розуміти, що український народ має звичаї, які є спільними для всіх людей. Пізнаючи традиції, народну мудрість, народну творчість (пісні, казки, прислів'я, приказки, ігри, загадки тощо), розширюючи уявлення про народні промисли (вишивку, петриківський, опішнянський, косівський розпис, яворівську іграшку), вони поступово отримують більш-менш цілісне уявлення про втілену в художній і предметній творчості своєрідність українського народу. Водночас у дітей розширюються знання про характерні для рідного краю професії людей, про конкретних представників. При цьому вихователь має піклуватися не стільки про збагачення знань, скільки про їх творче засвоєння, розвиток почуттів дітей. У дошкільному віці вони залюбки беруть участь у народних святах і обрядах, пізнаючи їх зміст, розвиваючи художні здібності, навички колективної взаємодії.

Завдання патріотичного виховання дошкільників відображені в Базовому компоненті дошкільної освіти та чинних програмах. Вони реалізуються у різних формах організації життєдіяльності дітей: на заняттях різних типів, під час проведення свят та розваг відповідної тематики, у бесідах, під час ігрової діяльності тощо.

(використано матеріали посібника Патріотичне виховання в ДНЗ /уклад. І.І.Логвіненко, О.С.Тарасова, О.О.Христич, Л.А.Швайка.-Х.:ВГ «Основа», 2016. – 463с. – серія «ДНЗ. Вихователю»)

КОНСУЛЬТАЦІЇ ДЛЯ БАТЬКІВ

ЯК ВИХОВАТИ ПАТРІОТА В СІМ'Ї

Поняття патріотизму у всіх викликає досить змішані почуття й емоції. Для одних — це дуже важливо, для інших — нічого особливого, треті — не мають уявлення, про що йдеться. Але все ж для багатьох постає обов'язковим бути самому патріотом, і так само виховати своїх дітей.

Найпоширеніша асоціація про людину-патріота — це людина у формі, особливо у військовій. Для того щоб бути патріотом, не обов'язково бути військовозобов'язаним, носити форму і складати присягу на вірність Батьківщині. Патріотизм полягає в нашій поведінці, у повазі до предків, шануванні традицій, дотриманні свого як фізичного, так і морального здоров'я, створенні міцної сім'ї та вихованні дітей на тих самих засадах.

Почуття патріотизму є в душі у кожної людини, але необхідно його просто пробудити, зуміти достукатися і поставити правильні життєві пріоритети. Саме цим і повинні займатися батьки, які хочуть виховати патріота в сім'ї.

Але з чого почати? Існує кілька рекомендацій, що допоможуть знайти відповідь на питання: як виховати патріота в сім'ї.

Ми проживаємо в найкращій країні, інші країни нам заздрять...

Якщо ви щиро бажаєте виростити дитину патріотом, не висловлюйтеся у її присутності погано про країну, у якій ви живете. Адже Батьківщину, як і батьків, не обирають. І повірте, як би вам не здавалося, що десь краще, навряд чи це правда. У кожній країні є свої проблеми, свої труднощі, і з екрана телевізора нам їх ніхто не показує. Усі хочуть, щоб про них думали тільки добре. Тому не допускайте при дитині вираження великого невдоволення про вашу Батьківщину, говоріть більше позитивного. Але в той самий час не дуже прикрашайте ситуацію, учіть дитину бути ще й реалістом.

Обов'язково подорожуйте. Не потрібно відразу їхати закордон, і в рідній країні є низка місць, від яких просто дух захоплює. Та й навряд чи ви встигли скрізь побувати. Показуйте дитині наочно всю красу і захопливу історію рідних країв.

Пам'ятайте, що незабаром ваша дитина стане зовсім дорослою і зможе самостійно робити свої, вже дорослі висновки, і мати власну думку. І якщо з дитинства не закласти маленьке зернятко патріотизму, навряд чи воно потім зможе прорости.

ПРОСТО ПРО СКЛАДНЕ

Не забувайте і про те, яка багата подіями історія вашої Батьківщини. Найчастіше розповідайте дитині про подвиги у великих війнах, про перемоги і поразки, про правителів і навіть простих людей, які, за стільки століть, створили цю історію, а разом з нею і країну, у якій ви зараз живете. Тільки головне — зважайте на вік дитини, і говоріть зрозумілою їй мовою. Обов'язково відповідайте на всі її запитання, аналізуйте ситуації, які дитину зацікавили, робіть спільні висновки й обов'язково слухайте і приймайте думки вашої дитини. Нехай вони ще дитячі та наївні, але це перші її кроки до вміння самостійно робити висновки.

Історія, а точніше шанобливе ставлення до неї, а так само до предків, донесена вами до свідомості дитини, допоможе вам виховати патріота в сім'ї.

Культуру — в маси

Нехай вам абсолютно комфортно на улюбленому дивані та не хочеться нічого окрім як чашечки чаю і переглянути телевізор, підводьтеся і йдіть з дитиною до музею, на виставку, в ляльковий театр, на дитячий концерт. Культурний розвиток дитини з ранніх років є невід'ємною складовою зародження почуття патріотизму. Якщо ви разом відвідували такі заходи з раннього дитинства, то є велика гарантія того, що і далі, вже в старшому віці, у дитини не зникне інтерес продовжувати такі відвідування. Пам'ятайте, що зараз головним прикладом для наслідування є ви, тому не робіть так, щоб потім було прикро за втрачену можливість.

Більше позитиву!

Діти дуже чутливі до емоційного стану їх батьків: якщо вам погано, то дитина також погано почуватиметься. Тому, що б у житті не траплялося, намагайтеся налаштовувати себе на позитивну хвилю. Знаходьте позитив у будь- яких діях. Так ви не лише уникнете песимістичного настрою дитини, а й навчите її легше розв'язувати проблеми, не зневірюватися у жодній ситуації та так само завжди знаходити, чому радіти. Виховати патріота неможливо в атмосфері проблеми, поганого настрою і відсутності віри в майбутнє.

Підтримка

За бажання виховати патріота в сім'ї головне — підтримка. І йдеться про всебічну підтримку. Прагнення до патріотизму повинне бути не тільки у вас, але й у вашого партнера і близьких родичів. Живучи в такій атмосфері, дитина в майбутньому намагатиметься відтворити її вже в своїй сім'ї. Так само підтримуйте свого малюка в його поглядах, захопленнях, інтересах. Хваліть за успіхи і правильно зроблені висновки зі скоєних учинків. Пояснюйте дитині, чому ви вчиняєте стосовно неї або іншої людини саме так, а не інакше, і просіть, щоб вона аргументувала свої вчинки так само. Не зупиняйте її у прагненнях і позитивному настрої, звісно, якщо бажані дії їй не завдають шкоди. Навіть, якщо ви не бачите перспективи, усе одно намагайтеся проявити свою віру в дитину. А раптом у неї дійсно все вийде? Такі стосунки зроблять ваше спілкування більш близьким, дозволять заробити авторитет перед дитиною, а так само більше контролювати її дії.

Технології

Задля допомоги собі у вихованні патріота в сім'ї не ігноруйте результати праці вчених і техніків, використовуйте всі можливості, що нам надає сучасний рівень розвитку цієї галузі. Переглядайте наукові та документальні фільми, знаходьте цікаву інформацію, проводьте власні розслідування, обговорюйте побачене, радійте і переживайте разом з героями фільмів.

ЧИ ВАРТО ГОВОРИТИ З ДІТЬМИ ПРО ПОДІЇ В КРАЇНІ?

У цей важкий час, сповнений невизначеності та стресів, дітям необхідно повідомляти надійну інформацію і допомагати орієнтуватися у величезному потоці суперечливих відомостей та ідей. Ми намагаємося захистити своїх дітей від страшної інформації про події за вікном, але чи правильно це? Діти дуже швидко підхоплюють настрої дорослих та інтерпретуючи повторюють те, що бачать. Також діти ставлять безліч запитань.

Розмовляти про те, що відбувається в країні, з дітьми потрібно обов'язково. Вони живуть не у вакуумі. Вони чують розмови дорослих, інших дітей, новини по ТБ і радіо. Завжди, коли з'являється інформаційний вакуум, він заповнюється домислами. А поза інформаційним полем опинитися не має змоги.

Діти у віці 6-7 років дуже багато чого здатні розуміти. Важливі для батьків події в країні — це вагомий привід поговорити з ними про моральність, чесність, благородство. Ми рідко з дітьми про це говоримо.

Ще важливо чесно говорити з дітьми про свої погляди. Така розмова важливіша, ніж неупереджена оцінка. Чим більше ми розкриваємося перед дитиною, тим ближче ми одне до одного, налаштовуємося на одну хвилю.

Зараз потрібно розуміти, що емоції, які викликає нинішня ситуація у людей,— це безсилля, почуття незахищеності. Звідси виникає злість і лють. Батьки, які переживають це, можуть транслювати такі почуття на дітей. У першу чергу мами і татусі повинні працювати над собою, щоб від їхнього негативу не страждали діти.

Для дитини в будь-якій ситуації найважливішим є почуття захищеності. Батьки мусять подвійно намагатися передати ці відчуття дітям.

Не варто розмовляти на цю тему, якщо дитина не виявляє до неї інтерес. Також потрібно, щоб її розумовий розвиток був на достатньому рівні для розуміння того, що їй розповідають.

Ще хочеться відзначити, що часто ситуація порушує звичне життя дитини, навіть не порушуючи його. Що мається на увазі? Навіть у разі дотримання розкладу дня і всіх звичних ритуалів є напруження. Це напруження дорослих. Діти відчувають наше занепокоєння, відчувають, що розмови стали емоційнішими, ніж зазвичай.

Саме тому потрібно говорити. Адже ніщо так не лякає людину, як невизначеність. Діти з цим погано можуть упоратися.

Рано чи пізно, але розповідати дітям про війну доводиться всім батькам. Перше правило для батьків: розмова про війну з дитиною — це чесна і щира, адже діти вам довіряють.

Починаючи розмову про війну, спробуйте запитати у своєї дитини, як вона вважає, що таке війна. Дитина може поставити запитання: «Хто і чому нападає, а інші захищаються?». Тут добре почитати казку і на прикладі казкових героїв розповісти про війну.

Найцінніше, що можуть зробити батьки,— це донести до свідомості дитини, що мир краще за будь-яку війну. Відчувайте свою дитину: коли вона запитує вас про війну, революцію, її не завжди цікавить інформація. Найчастіше за цими запитаннями стоїть прохання: «Мамо, допоможи мені впоратися зі страхом, з тривогою, підтримай і захисти мене». Тому ваше основне завдання — дати дитині це відчуття безпеки і стабільності.

Звісно, краще би вам ніколи не довелося розповідати дитині про війну. Мирного неба вам!

ЯК РОЗПОВІСТИ ДІТЯМ ПРО ВІЙНУ
ПОРАДИ ДЛЯ БАТЬКІВ

1. Проведіть експеримент. Спочатку запитайте у дитини, що для неї означає слово «війна». Зовсім маленькі діти, напевно, розкажуть про гру, діти постарше назвуть війною реальні події.
2. Ураховуйте, що розмова з дітьми про війну повинна бути, в першу чергу, чесною. Щирі, пропущені через саме серце слова, значно більше впливають. Адже дитина вірить батькам і близьким їй дорослим людям.
3. Розкажіть про те, що війна, на жаль, у житті громади — неминуче явище. Воювали, воюють і воювати будуть з абсолютно різних причин. У сучасному світі, зазвичай,— з

політичних і економічних. Одні нападають і є загарбниками, інші — захищають своїх близьких, свою землю, країну. Поясніть, що на війні страждають усі.

4. На природне запитання про те, хто і чому нападає, краще пояснити, що всі люди різні, не буває, як у казках, тільки позитивних чи тільки негативних. Завжди є люди, які хочуть більшої влади, більшого багатства. А, отже, завжди будуть ті, хто нападає, і ті, хто захищається. І обом сторонам потрібна зброя. Можна розповісти про історію появи різного виду зброї.

5. Розкажіть про війну за допомогою оповідань про долі дітей воєнного часу. Дітям завжди цікаве життя їхніх однолітків у всі часи. Почитайте з дітьми вірші, перегляньте відповідні для дитячого сприйняття фільми.

6. Прочитайте з дитиною казку Сашка Чорного «Війна дзвонів», у якій письменник не тільки говорить про те, як часом через банальні випадки починається війна, і висловлює свою точку зору, але, що ще важливіше,— показує, як можна вийти зі стану конфлікту.

7. Але головне — ви повинні донести до дитини думку, що мир краще, ніж війна. Все, що нас оточує, людське життя, вся краса природи не повинні руйнуватися вибухами й автоматними чергами.

Діти, особливо хлопчики, часто грають у гру під кодовою назвою «Войнушка». Бігають з іграшковими автоматами, стріляють, ходять у розвідку. Пізніше грають у «віртуальну війну». Але війна — не гра, це смерть, кров, страждання. І щоб хоч трохи зменшити ймовірність майбутніх воєн, необхідно донести до дітей, що таке війна насправді.